

הבימה

התיאטרון הלאומי של ישראל

**תכניית
ההצגה**

זאקופנה שלי

קומדיה ישראלית מקורית
בהשראת סיפורי שלום עליכם
מאת אורי אגוז

”לא ייאמן! לנשים מעל גיל 30 כבר אין זכות לחיות! והגברים? מתחת לגיל 30, הם רוצים רק ילדות בנות 20, ומעל גיל 30? הם גם כן רוצים רק ילדות בנות 20!!! זה לא ייאמן!”

ליא קניג

ליא קניג, ארז רגב, ויטל גיזלגיל, שחף בוארון, שירן הוברמן

מיקי קם, שירן הוברמן

זאקופנה שלי

מחזה: אורי אגוז
בימוי: רועי הורוביץ
תפאורה: אלכסנדרה נרדי
מוסיקה: שמוליק נויפלד
תלבושות: ילנה קלרין
עיצוב וידאו: אריק אביגדור
תאורה: זיו וולושין
תנועה: תומר יפרח
פאות: אסנת שגיא
קרבות במה: לירן מזרחי

משתתפים

גולדי סנדיק
פייגה גלטמן
הינדא לויט
מרדכי גלבד
רקדנים

ליא קניג
 מיקי קם / יעל לבנטל
 שירן הוברמן
 ארז רגב / גל פולק
 שחף בוארון, ויטל גיזלגיל, הראל קיי

עוזרת במאי ומנהלת הצגה: יעלי פורת

הצגה ראשונה: 17.06.2021
משך ההצגה: שעה ו - 25 דקות, ללא הפסקה

עריכת תכניה: רמי סמו
צילום בחזרות: אור דנון, אלי כץ
עיצוב: דפנה זילברשטיין

המחזה

1911. זאקופנה. עיירת מרפא קסומה. שרק מלשמוע את הצליל כבר הנפש מרגישה ששם יש אגמים, והרים, יערות וטיפולי פנים ובוקר אחד – גם שלוש נשים. ואף אחת לא ציפתה לראות שם את האחרת, ולא רק שלא ציפתה, גם הפתעות כאלו שיהיו לשונאים שלה. אלא שבינתיים, בין ואלסים זוהרים למכתבים הביתה לבעלים, נחשפים הסודות שאסור לגלות. כי באמת מה צריך סך הכל בנאדם חוץ ממה שחושבים עליו? שום דבר, ואם נדייק, ממש כלום.

דבר המחזאית

פעם אחת הסתכלתי בעיניים החומות והעמוקות של סבא שלי אריה וחשבתי לעצמי כמה תמונות מצויות שם בעומק הזיכרון שלו. דמיינתי מה יכולתי לראות אם רק הייתי צורפת את האירועים שעבר בחייו לסרט. יכולתי לצפות בילדות שלו בבית דירות בלודז' שהקיף חצר רבועה במרכז, לראות אותו משתעשע עם האחים הקטנים שהלכו אחריו לכל מקום, לחפש את הצריף הקטן מעץ שפעם אחת טיפס עליו ולא הצליח לרדת והעונש שחטף מאבא שלו כשקפץ למטה והתרסק לתוך השלג שנערם בחורף בפתח הדלתות... וזה בערך מה שידעתי על הילדות שלו. זה הכל. כי ברנע אחד בספטמבר נכנסו הגרמנים ללודז' ומכאן הסיפורים קיבלו צבע אחר. סבא שלי אמנם הצליח בדרכו המיוחדת להפוך גם את החוויות הנוראיות למשהו שיחזק את הקשר שלנו לארץ ויגרום לנו תמיד לזכור עד כמה משפחה היא חשובה, אבל העולם הוא, ברנע שלפני, שקע בתהומות רחוקים ואבודים לתמיד... אבל אני התגעגעתי. זה היה מוזר, להתגעגע למשהו שאת לא מכירה, אבל ככה הרגשתי. נעגעעים בשבילו וגם בשביל סבתא שלי הלה, שהיתה ילדה בת 12 כשהגרמנים פרצו לבית וירו באחיה במדרגות ומכל המשפחה העצומה שהיתה, נותרה רק היא לבדה ובסוף המלחמה נמלטה בצעדות המוות ומצאה מסתור, בסיפור שכמו נלקח מהדמיון, במפקדת גסטפו בכפר סמוך לאושוויץ. למרות שצריך לדייק, אני התגעגעתי לעולם שהוא שנמחה ונעלם ושאיילו תמונות בקושי נשארו ממנו, אבל סבא וסבתא שלי לא התגעגעו לשם וגם לא חזרו לשם אפילו פעם אחת מאז שעלו לארץ כמעפילים. מבחינתם אין יותר מה לחפש שם ושם נגמר ורק כאן, ממש כאן, הבית שלנו.

...אבל אצלי פעמה כמיהה גדולה להרגיש שוב את האנשים האלה שחיו שם. לשמוע אותם מדברים, לכרות אוזן מאחורי הדלת להסתודדויות שלהם, לראות אותם צוחקים ורבים ואוהבים, ובעיקר חיים. לגעת בהם עוד פעם אחת אחרונה. ואז כשקראתי את שלום עליכם ומנדלי מוכר ספרים, הרגשתי שבהשראת הזיכרונות שלהם לצד הזיכרונות של סבא אריה וסבתא הלה, האנשים האלה יחזרו אלי באמת. אז מיד קראתי לגולדי סנדיק, אמא של סבי ז"ל, ובראתי לה דמות במחזה, וכמובן תיכף התייצבה לידה אמא של סבתא שלי ז"ל, פייגה גלטמן, שהרי גם לה היה חלק פה שלא נשכח, וגם לה נבראה באהבה דמות, ואז האחות הצעירה של סבא, שנמחקה באושוויץ הינדה, באה לאחוז ביד של כל משפחת לויט ולמשוך אותה למחזה, ומיד הצטופפו הבעלים ועוד דילג פנימה דודן נערץ, גלברד הצעיר, והנה המשפחה שאף פעם לא הכרתי ולא ראיתי, הנה המשפחה חזרה. ולהיכנס לאולם החזרות ב"הבימה" עם הבן שלי ולראות איך ליא ומיקי ויעל וארז ושירן מחוללים קסם מרהיב בניצוחו הנפלא והמרגש של רועי ולשמוע את השמות מתגלגלים ולהרגיש את הכל סוער ורוחש וחי. כל כך חי... זה היה פשוט... פשוט א'מחיייה כמו שגולדי אומרת...

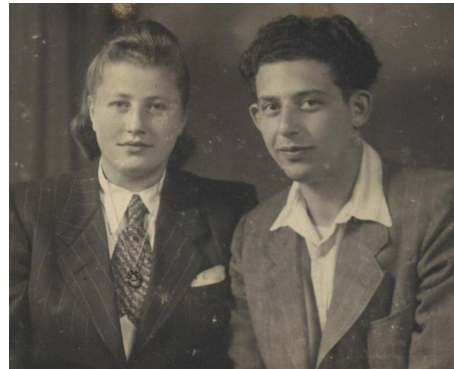
כי סך הכל סך הכל, מה יש לו לבנאדם בעולם אם לא את השם שלו, ואם לפחות השם נשאר, אז משהו עשינו בחיים.

מאחלת לכם הנאה מענגת ומלאת הומור,

אורי אגוז

מוקדש באהבה למשפחות לויט, סנדיק, גלברד וגלטמן ולכל המשפחות האחרות שהיו ואינן.

"כי כל עוד השם נשאר, אנחנו חיים"
קרלוס רואיס סאפון, "צלה של הרוח"

סבא וסבתא של אורי, אריה והלה לויט ז"ל

גולדי סנדיק כותבת לבעלה, וולף:

"מה פירוש מה קלה אי וולף? מה פירוש מה קלה? לאם אלוהים מחוילט אלבאדן
אז יפה ראיך אחד אל לקט, אז גם אם יחמוד במקום,
ולא יוציא מילה - קלה. ראשית סבל לפרה צריק לסחוב
אי מצוודה, גם כן חיה רעה, איר אותה כוון סמרטוט זא
רצפה! לנית כאן חס ברבבת ומציק ואם לא נקי לא כק (ו!)
ולאשית... לאשית... שמחבלת אם אומר צאת ואתה ברי
מכיר אותי לאני אף פעם לא מתלוננת חס ולאום... אבל
לאשית - גם אתה, וולף, גם אתה!"

ליא קניג

פיגה גלסמן כותבת לבעלה, שעה:

"אני אמרתי לך לצריק אנסוץ וצאקופנה או לא אמרתי? איצה מקום סבל! מסוארי!
ואיצה אוכל! לא כוון אצלנו - בלה, ביציק, וחמאה, גבינות
אביבות... נכון, צפ טעין, אבל אפשר אמות מצפ! אם
אתה היית מכיר את הצולא בפדול, לשיה, היית יודע
לאלו דברים למציקים אבריאות! היום אוכלים דברים
אחרים. אראים ונבלים וצרזונים. מספוא. גם מצפ
אפשר אמות, אבל אסחות אמות בריאים..."

מירי קם

יעל לבנטל

הינדה לויט כותבת לבעלה, שרואל:

"בלביל מה פתחתם אר? באדים אתה לא קונה, תבלטיים אתה לא מביא, נאליים
אתה לא מצמין... לאני לא מבינה - מה יש לך בגיל 93
למורו אצמק את כל הכסף הצפה, ברי עוד ראיך אתה
מתם...? לאני מאוד מחכה לאתה בריא, שרואל.
מאוד מחכה. צד 120. באמת רק בלורות טובות."

שירן הוברמן

דבר הבמאי

זו הייתה "אהבה ממבט ראשון". מקריאה ראשונה של הטקסט השנון שכתבה אורי אגוז בעקבות שלום עליכם, נשבייתי בקסמו, צחקתי ודאבתי (איך אמר שייקה אופיר המנוח? "עין אחת צוכה, עין אחת בוחקת"...).

שלוש נשים נוסעות לאקופנה: "האריסטוקרטית שלא נאה לה לדבר יידיש", "האוזניים של לודז'" וזו ש"אין לה תחכום, לא השכלה וגם לא יפה כל כך...נו, טוב, יפה". כל אחת מהשלוש באה לכאן מטעמיה, ולכל אחת-המטען הפיזי והנפשי שהיא סוחבת.

במהלך חופשה בת כמה ימים הן מתוודעות זו לזו, נאבקות זו בזו, משלימות זו את זו, מתרחקות ומתקרבות. וזה אמנם מצחיק להפליא ומסתיים ב"הפי אנד" אך כמו בכל קומדיה טובה, שורש העניין במצוקה אמיתית: גולדי, פייגה והינדה באות שלושתן מכאב, קוראות תיגר על הבעלים הנעבעכים שהותירו מאחוריהן ועל אתוס פטריארכלי-אנדוצנטרי שנכפה עליהן ומבקשות נחמה. "הצד האפל בצחוק של שלום עליכם" (שעליו עמד בשעתו דן מירון במסה בשם זה*) שב ומתגלה כאן בעוצמה ומכתיב את ההתרחשות: מאבק בין שלוש נשים על תשומת ליבו ועל חסדיו של גבר אחד ויחיד. אחרי הכל, "זה שאישה נשואה עוד לא אומר שיש לה מנעול על הלב".

בבסיס הדרמה שלפנינו, מבעד לסבך השקרים והעמדות הפנים של שלוש הגיבורות (תולדת החשש הנורא מפני "מה יגידו?"), ניצבות, איפוא, בדידותו של היחיד והכמיהה האנושית כל כך להשתייך ולהיות "נאהב". הללו אינן נחלת ה"גרציות הפולניות" בלבד וכולנו מכירים זאת היטב. מן הטעם הזה, זו איננה "הצגה של נשים" בלבד, כל אחד ואחת מן הצופים / צופות ימצא עצמו בקלות בתוכה ויתחבר אליה.

עבדנו על החומר הזה בחדווה גדולה. זהו שיתוף הפעולה השמיני שלי כבמאי עם ליה קניג בת ה-92, שעבורה יש בחומרים הללו משום 'סגירת מעגל' (באודישן הראשון שלה כשחקנית ביצעה מונולוג של שלום עליכם!). בהתלהבותה, כישרונה והאנרגיות הבלתי נדלות שלה, היא סחפה אחריה את כלולנו: הפרטנריות שלה, מעצבי ההצגה, המוסיקאי, הכוריאוגרף וצוות הרקדנים / שחקנים... "בוסתן פולני" קראנו לעצמנו בבדיחות הדעת, שרנו בידיש ונהנינו מכל רגע.

עכשיו הגיע תורכם, ותזכרו: כל חתול אוהב את פח-האשפה שלו... שלכם,

רועי הורוביץ

* מירון, דן. הצד האפל בצחוקו של שלום עליכם. הוצאת עם עובד, 2004

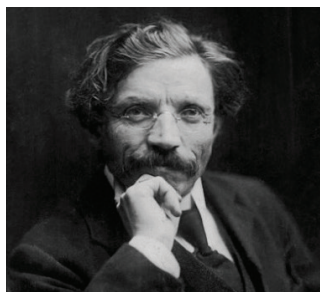

שירן הוברמן, מיקי קם, ליה קניג

אהבה וחיבה לכל בריותיו של המקום: על ההומור של שלום עליכם

שלום-עליכם היה הראשון, אשר על-ידו נתגלה לנו ההומור היהודי, העממי, בכל מעלותיו ויתרונותיו. מקור ההומור של שלום-עליכם הוא נקי, כמעין זך, מכל תערובת זרה. צלול ושקוף הוא ואין בו אף זכר לרפש וטיט-חוצות. ההומור של שלום-עליכם הוא מתנת-אלוהים, אלוהי החסד והרחמים, - האלוהים, היושב בשמים ושוחק לאַנְלָתם של בני-האדם, יצירי כְּפִיּוֹ. ההומור של שלום-עליכם הוא לפעמים גם מלא חן ושירה, בדיחות-הדעת והשתפכות-הנפש היהודית. שלום-עליכם הוא בעל עין בהירה ובעל אוזן פקוחה, ולעולם אינו כועס ואינו מתמרמר על מי-שהוא. על-כן ההומור שלו הוא נעים וקל, כקני השמש וכריחות האביב, נוח למקום ונוח לבריות. שלום-עליכם הוא דוד חביב ואהוב על הקטנים ואח טוב ומיטיב לגדולים. אורח יקר הוא, כאלוהי הנביא של האגדה, בביתו של כל יהודי. ההומור של שלום-עליכם הוא יצירה עליזה של פילוסוף-החיים, של אוהב-החיים; ומעולם לא שחק שלום-עליכם מתוך כִּנְה ספרותית מיוחדת, כי-אם מתוך הכרח פנימי. השחוק הוא טבעו, ואחרת לא יוכל שורשי ההומור של שלום-עליכם יונקים מתוך מעמקי הנפש היהודית, והוא נעשה שליחו של מְזַלְנו בגלות לנַחַם את אֲבְלֵי עַמְנו, השרויים בצער ונושמים מתוך עוני ודחקות. ואת שליחותו זאת הוא עושה בנחת-רוח, מתוך אהבה וחיבה לכל בריותיו של המקום, כי לכך הוא נוצר.

מתוך: "ההומור והסאטירה בספרותנו החדשה"
מאת ראובן בריינין

שלום עליכם (שלום בן מנחם נחום רבינוביץ) 1859-1916

יעל לבנטל

שרון הוברמן, לילא קניג

ארז רוב

מיקי קם